

JURIDISKA FAKULTETEN

vid Lunds universitet

Andreas Samuelsson

Aktiebolagets avdragsrätt för
personaloptioner och syntetiska
optioner

Examensarbete

20 poäng

Professor Sture Bergström

Skatterätt

Ht-02

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och avgränsningar	7
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Metod och material	8
1.5 Disposition	8
2 VÄRDEPAPPER	10
2.1 Civilrättens värdepappersbegrepp	10
2.2 Skatterättens värdepappersbegrepp	14
2.3 Finansiellt instrument	16
3 CIVILRÄTTSLIGA REGLER FÖR ATT INFÖRA ETT OPTIONSPROGRAM	18
3.1 Introduktion	18
3.2 Hur skall beslut om införandet av ett incitamentsprogram fattas?	18
3.3 Styrelseledamöters deltagande i optionsprogram	19
4 OPTIONER	21

4.1	Allmänt om begreppet option	21
4.2	Syntetiska optioner	22
4.2.1	Beskattnings av syntetiska optioner	24
4.3	Personaloptioner	25
5	KOSTNADER OCH KONSEKVENSER FÖR AKTIEÄGARE OCH FÖRETAG FÖR INFÖRANDE AV ETT OPTIONSPROGRAM	28
5.1	Utspädning	28
5.2	Vem bär kostnaden för optionsprogrammet?	29
6	AVDRAGSRÄTTEN	31
6.1	Inledning	31
6.2	Aktiebolagets avdragsrätt	32
6.2.1	Avdragsrätten - svårhanterlig?	35
6.3	Aktuella förhandsbesked	39
7	AVSLUTANDE REFLEKTIONER	42
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	47
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	49

Sammanfattning

Under de senaste åren har det blivit allt vanligare med aktierelaterade incitamentsprogram. Fler och fler företag använder sig av denna incitamentsform i syfte att rekrytera, behålla och motivera sina anställda. För Sveriges del växte intresset för aktierelaterade incitamentsprogram enormt under 1990-talet. Utfärdandet av dessa program aktualiserar även en rad olika civilrättsliga frågor. Företagen har här främst bestämmelserna i ABL att beakta men även Aktiemarknadsnämndens uttalande och praxis bör följas.

De optionsprogram som utgörs av syntetiska optioner skiljer sig från övriga incitamentsprogram genom att de inte berättigar till framtida förvärv av aktier i arbetsgivarföretaget. Mottagaren av en syntetisk option erhåller istället en kontant slutregleringslikvid vars storlek är relaterad till kursutvecklingen på aktierna i arbetsgivarföretaget.

Avdragsmöjligheterna för utfärdaren av personaloptioner är inte riktigt klarlagda. Avdragsrätten för personaloptionsprogram såsom för lönekostnad har mycket kort behandlats i förarbetena¹ efter det att Riksskatteverket tagit upp frågan om företagens avdragsrätt för löneförmåner. Den slutsats som borde kunna dras av förarbetsuttalandet är att avdragsrätt i samband med personaloptioner normalt sett bör hanteras enligt generella principer för lönekostnader. I korthet innebär detta att avdrag såsom för lön bör ske vid samma tidpunkt och med samma belopp som blir föremål för förmånsbeskattning hos den anställda och för arbetsgivaravgifter hos arbetsgivarföretaget. I förarbetet tas även frågan om ett eventuellt tidigarelagt avdrag upp. Denna fråga tar närmast sikte på situationer då den framtida kostnaden för personaloptionsåtagandet kommer att bekostas av någon annan, exempelvis genom att en finansiell aktör mot ersättning åtar sig att leverera aktier till de

---

¹ Prop. 1997/98:133 s. 33.

anställda. I dessa fall uppkommer lönekostnaden redan då ersättningen betalas till den finansielle aktören.

Genom lagstiftning som trädde i kraft den 10 mars 2000 infördes regler gällande vissa aktiebolags rätt till återköp av egna aktier.² Denna lagstiftning gav upphov till införandet av skatteregler³, som stadgar att ingen skattskyldighet för kapitalvinst och ingen avdragsrätt för kapitalförlust föreligger vid ett företags transaktioner i egna aktier. Samma sak gäller för vinst och förlust om företaget utfärdar eller avyttrar optioner, terminer eller liknande instrument vars underliggande tillgångar består av egna aktier.

Det har nyligen kommit mycket intressanta förhandsbesked från Skatterättsnämnden. Förhoppningsvis leder förhandsbeskeden till ett klargörande av om dessa skatteregler innebär att avdrag inte heller skall medges för faktiska kostnader för det fall egna aktier, genom t.ex. personaloptionsprogram, överförs till anställda och där värdeförändringen på aktierna mellan tilldelningstidpunkten och utnyttjandetidpunkten beskattas som löneförmån.

---

² Prop. 1999/2000:34, SFS 2000:66.

³ Prop. 1999/2000:38, SFS 2000:79.

Förord

Då jag nu avslutat mitt examensarbete skulle jag vilja tacka ett antal personer som hjälpt mig i arbetet med denna uppsats. Först och främst vill jag tacka professor Sture Bergström för all hans hjälp, både vad gäller dispositionens utformning och värdefulla kommentarer under skrivandets gång. Vidare skulle jag vilja tacka Martin Larsson och Sören Brekell på avdelningen CTS- Corporate Tax Services på Ernst & Young i Malmö för hjälp med ämnesval, utformning av frågeställningar samt möjligheten att arbeta med uppsatsen hos dem. Till sist vill jag även tacka Eva Flisberg på Skattemyndigheten i Helsingborg som givit mig möjligheten att vara ledig och därmed underlättat slutförandet av denna uppsats.

Lund i mars 2003.

Andreas Samuelsson

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslagen (1975:1386)
AMN	Aktiemarknadsnämnden och dess uttalanden
IL	Inkomstskattelagen (1999:1229)
LBC	Lagen (1992:543) om börs och clearingverksamhet
LHF	Lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument
Ref	referatmål
RR	Regeringsrätten
RÅ	Regeringsrättens Årsbok
SIL	Lagen (19447:576) om statlig inkomstskatt
SLK	Skattelagskommittén
SN	Skatte Nytt
Sv JT	Svensk Juristtidning
Sv SkT	Svensk Skattetidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Arbetsgivare har under lång tid tillhandahållit värdepappersförmåner av olika slag till anställda för att knyta dem fastare till företaget. Under slutet av 1990-talet ökade antalet värdepappersrelaterade incitamentsprogram i företagen. Idag har nästan mer än hälften av alla aktiemarknadsbolag pågående incitamentsprogram. Det har uppstått många svårbesvarade skatterättsliga och civilrättsliga frågor. Skatterättsligt har diskussionen ofta varit inriktad på den anställdes förmånsbeskattning medan frågan om aktiebolagets utgifter för programmen inte uppmärksammats lika mycket.

I årsredovisningar från svenska företag går att utläsa att det förekommer en rad olika incitamentsprogram. De incitamentsprogram som förekommer i det svenska näringslivet är mycket varierande, köp- och säljoptioner, syntetiska optioner o.s.v. För många företagare är personalen företagets viktigaste resurs. Av detta följer att rekrytera och behålla kvalificerad personal är en viktig taktisk fråga. När ett företag bestämt sig för att införa ett av de många incitamentsprogram som finns idag, är det viktigt att företagaren väljer rätt typ av belöningsystem. Valet måste göras utifrån det specifika företaget. Företaget måste först klarlägga vad det vill uppnå. Vissa företag önskar bonusprogram som är direkt kopplade till prestationen medan andra företag vill att belöningsformen skall vara beroende av aktiekursen i företaget. I dag är utvecklingsriktningen mot att företagen erbjuder sina anställda optionsprogram som ger de anställda rätt att vid en viss tidpunkt teckna aktier i företaget. Avgörande om det satsade kapitalet kommer att ge förräntning eller ej beror på aktiernas kursutveckling.⁴

---

⁴ Andersson, Lennart, Bratteberg, Johan; Incitamentsprogram – Belöningsformer för anställda vinstdelning, optioner, försäkringar m.m.; s. 13.

Incitamentsprogram har under flera år varit särskilt vanliga i USA och England. Precis som för Sveriges del har intresset varit stort för aktierelaterade program. Investerare lägger stor vikt vid att dessa program finns för företagsledningen. Företrädare för den så kallade pilotskolan⁵ är av den åsikten att det är nödvändigt att skapa incitament för att få företagsledningen att agera som ägare. Dessa piloter kan då förutsättas utföra ett mera engagerat arbete i bolagets och aktieägarnas intressen eftersom de genom att vara delägare garanteras en personlig ekonomisk fördel av företagets positiva utveckling. Detta leder även till att aktieägarna kan vara säkrare på att företaget kommer att styras i deras intressen. Dessutom ökar motivationen för företagsledarna att stanna kvar inom företaget.⁶

Det finns många olika syften med att införa ett incitamentsprogram. Ett vanligt syfte kan vara, som nämnts ovan, att behålla och rekrytera kompetent personal. Ett annat syfte är att det finns en vilja från företagets synpunkt att binda de anställda till företaget en längre tid. De medarbetare som berörs av programmen måste informeras om att det inte är riskfritt att gå med på företagets erbjudanden.⁷ Optioner erbjuds även för att motivera de anställda till extra goda arbetsprestationer som på sikt kan väntas leda till en värdeökning på bolagets aktier. Syftet är i detta fall inte att i första hand göra personalen som äger aktieoptioner rikare i företaget utan att öka värdet för aktieägarna. Det förekommer även att företaget erbjuder de anställda optioner som belöning för utförda prestationer. Genom att företaget erbjuder de anställda optioner gratis eller till underpris istället för kontant bonuslön kan företaget knyta de anställda till företaget på ett starkare sätt.⁸

---

⁵ Med pilotskolan menas den uppfattning som går ut på att ledande personer i ett företag (piloter) förutsätts arbeta på ett mer engagerat sätt i företagets intresse, om de genom deläggande tillförsäkras en ekonomisk fördel av företagets framgångsrika utveckling. Se vidare i Ds Fi 1986:21 s. 103.

⁶ Edvardsson, Leif; Skatteregler för incitamentsprogram; s. 32ff.

⁷ Skattedokumentation 2000 Ernst & Young; s. 81ff.

⁸ Rutberg, Anne & Rutberg, Johan; SvSKT 1/98, Optioner som incitamentsprogram till anställda; s. 31.

Att inrätta ett system där de anställda efter en viss tid och beroende på tjänsteställning m.m. får förvärva aktier i företaget eller i dess moderbolag är ett sätt att stimulera de anställda inom företaget till bättre prestationer och att skapa lojalitet och en samhörighetskänsla med företaget. Vissa företagare vill sträva efter att intressera de anställda till delaktighet och inflytande i det egna företaget genom att erbjuda dessa en möjlighet till att i framtiden bli aktieägare. När detta inträffar för svenska bolag är det vanligtvis ett moderbolag eller en stor aktieägare som tillhandahåller aktierna. Detta arrangeras i optionsplaner d.v.s. den anställde får efter det att han kvalificerat sig ett erbjudande om att få deltaga i företagets optionsplan. Exempelvis innebär detta att den anställde till ett pris motsvarande hela eller viss del av erbjudandedagens aktiekurs får förvärva ett visst antal aktier i bolaget om tre år. Sedan efter ytterligare ett antal månader eller år får den anställde förvärva ytterligare aktier till samma pris osv. Det finns många individuella villkor då det gäller optionsplaner.⁹

1.2 Syfte och avgränsningar

I denna uppsats avser jag att i huvudsak belysa de skatterättsliga frågeställningar som uppstår för ett företag då de utfärdar personaloptioner och syntetiska optioner. Först kommer en översiktlig behandling av den enskildes skatteregler för mottagande av personaloptioner och syntetiska optioner att göras. För företagets del kommer deras rätt till avdrag samt hanteringen av avdragsrätten särskilt belysas. Förutom de skatterättsliga frågeställningarna kommer även de civilrättsliga reglerna att behandlas.

1.3 Frågeställningar

De frågeställningar som jag har arbetat utifrån i arbetet med denna uppsats är följande:

Får bolaget överhuvudtaget göra avdrag för optionsprogram?

---

⁹ Virin, Niclas; SvSkT 2/95; Beskattning av optionsplaner; s. 156ff.

Är utgifterna hänförliga till personalkostnader eller blir det en kapitalförlust på de värdepapper som de anställda förvärvar av företaget?

1.4 Metod och material

Min metod för arbetet har till största del varit den sedvanliga rättsdogmatis- ka. För att besvara de frågor som jag ställt har jag använt mig av olika källor. De rättskällor som finns tillgängliga för behandling är de traditionel- la. Utgångspunkten har i huvudsak varit den skrivna lagen. Här har Inkomst- skattelagen (1999:1229) haft stor betydelse men även annan lagtext har relevans för arbetet. I de fall lagen inte varit tydlig har jag sett till praxis och doktrin. Litteraturen jag använt mig av är svensk. Angående litteraturen kan jag främst nämna boken ”Skatteregler för incitamentsprogram” skriven av Leif Edvardsson. Vad som även varit till hjälp är den intressanta debatten i Svensk skattetidning mellan Jacob M. Roupé och Niclas Virin.

1.5 Disposition

Den fortsatta framställningen har disponerats på följande sätt.

I kapitel 2 görs en genomgång av det grundläggande begreppet värdepapper, både civil- och skatterättsligt. Under 1980-talet genomgick den svenska värdepappersmarknaden en snabb och dramatisk utveckling. Det fanns regler sedan tidigare för aktiemarknaden. De marknader som växte fram utan någon direkt reglering var penning- och obligationsmarknaden samt derivatmarknaden. Det tillkom under denna tidsperiod många nya värdepap- per och finansiella instrument på den svenska finansmarknaden. Detta kapitel är tänkt att fungera som bakgrund och en genomgång av olika väsentliga begrepp som fortlöpande uppkommer i uppsatsens. Kapitel 3 tar upp de civilrättsliga reglerna för att införa ett incitamentsprogram. Då detta är en skatterättslig uppsats behandlas här endast kort hur beslut skall fattas om ett införande av ett incitamentsprogram samt styrelseledamöternas

deltagande i ett incitamentsprogram. I kapitel 4 behandlas till en början begreppet option. Därefter går framställningen ut på att belysa beskattningskonsekvenserna för personaloptioner och syntetiska optioner. Det görs även i detta kapitel en översiktlig genomgång av den enskildes beskattning. I kapitel 5 behandlas kostnader och konsekvenser för aktieägare och företag för genomförandet av ett incitamentsprogram. Tyngdpunkten är här lagd på utspädningen för aktieägarna vid införandet av ett optionsprogram. Kapitel 6 fokuseras kring företagets avdragsrätt. Jag har utgått från förarbeten, praxis och den skrivna lagen. De rättsfall på området som berört avdragsrätten har refererats och diskuterats. Kapitlet tar även upp den intressanta debatt mellan Jacob M. Roupé och Niclas Virin som pågått i Svensk Jurist Tidning. Uppsatsen avslutas med mina avslutande reflektioner i kapitel 7. Här försöker jag sammanställa mina reflektioner från de föregående kapitlen med en betoning på avdragsrätten.

2 Värdepapper

2.1 Civilrättens värdepappersbegrepp

Under 1980-talet genomgick den svenska värdepappersmarknaden en snabb och dramatisk utveckling. Det fanns sedan tidigare omfattande regler för aktiemarknaden. De marknader som växte fram utan reglering var penning- och obligationsmarknaden samt derivatmarknaden. Under denna tidsperiod tillkom många nya värdepapper och finansiella instrument på den svenska finansmarknaden och även för tidigare lagreglerade värdepapper förändrades förhållandena. Begreppet värdepapper används numera mest på finansmarknaden och det är där begreppet har en ledande roll. Det är med tanke på begreppets stora betydelse anmärkningsvärt att ”värdepapper” inte har någon klar innebörd i civilrätten och att det inte finns någon definition i lag. I förarbetena till LHF beskrivs värdepapper på följande sätt:¹⁰

Med värdepapper avses en handling som tillförsäkrar innehavaren en viss rättighet som vanligen kan omvandlas till pengar. Till värdepapper räknas traditionellt aktier, obligationer, förlagsbevis, värdepappersfondsandelar, växlar, checkar och vissa andra skuldebrev.

Med tanke på dagens värdepappersmarknad ser vi direkt att det omsätts en mängd instrument som inte täcks in i beskrivningen. Det tydligaste exemplet är att olika typer av derivatinstrument, dvs. optioner och terminer, inte nämns. Finansiella instrument introducerades som en samlingsbeteckning för de instrument som förekommer på värdepappersmarknaden. Ett värdepapper förutsätts i förarbetena kunna omvandlas till pengar samt att instrumentet är ”avsett för allmän omsättning om det är konstruerat på ett sådant sätt att det enkelt och smidigt kan överlåtas på värdepappersmarknaden”. Instrumentet bör även för varje behörig innehavare ”medföra en självstän

---

¹⁰ Prop. 1990/91:142 s.85.

dig, av föregående innehavares förhållanden oberoende rätt att göra handlingen gällande”.¹¹ Finansiella instrument omfattar såväl fondpapper som andra rättigheter eller förpliktelser¹² avsedda för handel på värdepappersmarknaden. Avgörande för ett finansiellt instrument som inte är fondpapper är att rättigheten eller förpliktelsen riktar sig mot någon annan än den som normalt sett är att se som emittent av fondpapper på värdepappersmarknaden. Fondpapper avgränsas som aktie, annat bevis om delaktighet i bolag, obligation, förlagsbevis och liknande skuldebrev avsett för allmän omsättning samt andel i värdepappersfond. Det finns många kännetecken för fondpapper och ett av dem är att det ges ut av ett bolag eller annan för kapitalanskaffning och att det kan bli föremål för inregistrering vid en börs eller auktoriserad marknadsplats.¹³ Insiderlagen (1990:1342) knyter an till fondpapper och enligt denna är personer med insynsställning i aktiemarknadsbolag anmälningsskyldiga för eget eller närståendes innehav av fondpapper samt förändringar av innehavet. Denna anmälningsskyldighet avser aktier vilka enligt 2 § 2 st. likställs interimbevis, emissionsbevis, optionsbevis, konvertibelt skuldebrev, skuldebrev förenat med optionsrätt till nyteckning, aktieoption och aktietermin. Det har i förarbetena uttalats att allt som avsetts täcks av den föreslagna formuleringen. Med anledning av uttalandet i förarbetena har Finansinspektionen slagit fast att tecknings- och köpoptioner skall ingå i den uppräkningslista som omfattas av anmälningsskyldigheten. Syntetiska optioner omfattas ej av anmälningsskyldigheten enligt insiderlagen med motivering att dessa aldrig kan inlösas mot aktier eller andra värdepapper utan de utgör endast en rätt till avräkning mot pengar. Inte heller personaloptioner omfattas av anmälningsskyldigheten under förutsättning att förfoganderätten är inskränkt på det sätt som normalt kännetecknar en personaloption. Detta motiveras med att personaloptioner inte utgör ett värdepapper.¹⁴

---

¹¹ Prop. 1990/91:142 s. 87.

¹² Exempel på annan rättighet eller förpliktelse är köpoption avseende aktier.

¹³ Prop. 1990/91:142 s. 87.

¹⁴ PM 2002-02-03.

Det framgår ej av LHF om den syntetiska optionen civilrättsligt skall betraktas som ett värdepapper eller ej. Detta följs dock av optionens konstruktion och optionens definition enligt 4 § p. 7 lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet. Då det gäller konstruktionen framhåller Värdepapperskommittén att det underliggande värdet för syntetiska optioner normalt sett är ett specifikt fondpapper eller annat finansiellt instrument, vilket måste definieras för att möjliggöra kontantavräkning. Ett alternativ är att man konstruerar ett underliggande värde som inte exakt överensstämmer med något existerande finansiellt instrument, men vars egenskaper exempelvis utgör ett medelvärde av egenskaperna för flera finansiella instrument. Det finns inget som hindrar att det underliggande värdet utgörs av valutor, råvaror eller andra tillgångar eller olika typer av index.¹⁵ Det nyss anförda tillsammans med förarbetsuttalandet ”att med värdepapper avses en handling som tillförsäkrar innehavaren en rättighet som vanligen kan omvandlas i pengar” talar enligt Edvardsson starkt för att den syntetiska optionen civilrättsligt utgör ett värdepapper. Detta gäller särskilt då optionens underliggande värde är bolagets aktier. Det finns ingen anledning att anta att något annat skall gälla om optionens underliggande värde exempelvis grundas på bolagets substansvärde.¹⁶ I specialmotiveringen till LHF anges att den föreslagna definitionen av option och termin ”syftar till att fånga in alla typer av sådana finansiella instrument, dvs. definitionerna avser att täcka alla typer av optioner och terminer oberoende av vilken den underliggande tillgången är”.¹⁷ Detta är ytterligare en omständighet som talar för att den syntetiska optionen är ett värdepapper civilrättsligt. Då alla finansiella instrument är värdepapper och vi kommit fram till att den syntetiska optionen är ett finansiellt instrument blir slutsatsen att även den syntetiska optionen är ett värdepapper, oberoende av vilket underliggande värde de har.

---

¹⁵ SOU 1989:72 s. 299.

¹⁶ Edvardsson, a.a. s. 97.

¹⁷ Prop. 1990:91:142 s. 143.

Att värdepapper skall kunna omvandlas till pengar innebär att förfogandeinskränkningar kan ta bort värdepappersstatusen. De förfogandeinskränkningar som är tillåtna enligt ABL t.ex. hembuds- och förköpsklausuler bör kunna godtagas om de inte hindrar innehavaren att tillgodogöra sig värdepapperets värde genom en avyttring. Inte heller inlösenrätt eller s.k. ”drag along”¹⁸ som är förfoganderättsinskränkande villkor i ett optionsavtal torde påverka värdepappersstatusen.

Tivéus¹⁹ har en tolerantare inställning till olika förfoganderättsinskränkningar för vissa instrument. Sin uppfattning bygger han på att de instrument som ett bolag ger ut enligt ABL:s regler bör kvalificeras som värdepapper då dessa instrument definitionsmässigt är avsedda för omsättning. Dessa instrument omfattas också av värdepappersskatten, vilket tyder på att lagstiftaren ansett att de utgör värdepapper. Tivéus menar att en teckningsoption i princip kan förses med vilka villkor som helst utan att värdepappersstatusen går förlorad. Om denna uppfattning stämmer borde man kunna tillämpa den även på andra finansiella instrument som emitterats enligt ABL, exempelvis konvertibla skuldebrev.

I RÅ 1986 ref. 36 var villkoret att skuldebrevet kunde konverteras till aktier tidigast fem år efter förvärvet. Ända fram till konverteringstidens utgång i maj 1989 kunde den anställde inte på något sätt förfoga över skuldebrevet. Den anställde var dessutom skyldig att i vissa situationer sälja tillbaka skuldebrevet till samma pris som han betalat. Trots dessa förfogandeinskränkningar, ”uppsägning från arbetstagarens sida och från arbetsgivarens sida grundad på förhållanden som hänför sig till arbetstagaren personligen, avskedande”, ansågs skuldebrevet utgöra värdepapper. Liljeborg är av samma åsikt och anser att av vad RR angett torde framgå att domstolen ansett att den anställde, trots dessa förfoganderättsinskränkningarna, faktiskt

---

¹⁸ Drag along innebär att en minoritetsaktieägare är skyldig att sälja sina aktier till tredje man om denne förvärvat övriga aktier i bolaget. Samma skyldighet kan då åligga optionsinnehavaren. Se vidare a.a. Edvardsson s. 98.

¹⁹ Tivéus, Ulf, Optioner – reavinst eller lön? SN1999 nr. 1-2, s.39f.

förvärvat ett värdepapper.²⁰ Av dessa uttalanden följer alltså att en köpoption som försetts med så omfattande förfoganderättsinskränkningar som gällde i fallet civilrättsligt skulle kunna vara ett värdepapper även om optionen skatterättsligt behandlas som en personaloption om den förvärvats av en anställd.²¹

2.2 Skatterättens värdepappersbegrepp

Värdepappersbegreppet är inte skatterättsligt definierat i lag eller praxis. Det finns inte ens inom civilrätten en entydig definition. Ett bra exempel på att begreppet värdepapper har stor betydelse för beskattningen är reglerna i 10 kap. 11 § IL. De föreskriver att en skattskyldig som på grund av sin tjänst förvärvar värdepapper på förmånliga villkor, skall ta upp förmånen det beskattningsår då förvärvet sker. Om inte det förvärvade är ett värdepapper utan endast innebär att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor, förskjuts beskattningstidpunkten framåt i tiden. Förmånen skall i detta senare fall värderas och tas upp som intäkt först det beskattningsår då rätten utnyttjas eller överlåts. Tidpunkten för skattepliktens inträde samt vilket värde förmånen skall beräknas till har av avgörande betydelse då det gäller om en rättighet utgör ett värdepapper eller inte. Den grundläggande principen, när det inte finns en särskild tolkningsregel i skattelagstiftningen angående innebörden av ett visst begrepp som hämtats från civilrätten, är att även i skatterätten används begreppet i enlighet med sin allmänna civilrättsliga innebörd. Förut utgick det skatterättsliga värdepappersbegreppet från termen finansiellt instrument. Denna term har hämtats från den civilrättsliga lagstiftningen som infördes i början av 1990-talet för att reglera värdepappersmarknaden.²²

---

²⁰ Liljeberg, Per, Anställdas förvärv av värdepapper och personaloptioner. SN 2000 nr. 10 kap. 2.1.

²¹ Se Prop. 1997/98:133 s. 32.

²² Edvardsson, a.a. s. 92ff.

Den skatterättsliga innebörden av termen värdepapper är som nämnts ovan inte närmare definierad i IL. En anledning till detta bör sannolikt vara att systematiken i inkomstbeskattningen av värdepapper inte förutsätter något enhetligt definierat värdepappersbegrepp.²³ Ända fram till mitten på 1970-talet var antalet värdepappersslag som förekom på marknaden relativt få och därmed lätta att särskilja från varandra. Influenser från andra länder hade vid den tiden ännu inte gjort intrång på den svenska marknaden och därmed fanns det inget behov av ett enhetligt och definierat värdepappersbegrepp. I takt med den mycket snabba utvecklingen på finansmarknaden på 1980-talet ändrades förutsättningarna. Gränsdragningsproblemet var därmed ett faktum bland beskattningsreglerna för alla nya olika typer av värdepapper. Ett uttalat syfte med 1990 års skattereform var att skapa enhetliga kapitalvinstregler. Reformen resulterade i ännu mer detaljregler för kapitalvinstsystemet och ökat antal kategorier av tillgångsslag. Denna reforms gränsdragningsproblem kunde inte lösas med ett enhetligt definierat skatterättsligt värdepappersbegrepp; ”Begreppet värdepapper är visserligen inte helt klart men ger trots det en relativt god bild av vad som avses”.²⁴ Det föll sig nu i stället naturligt att knyta an beskattningsreglerna till det i värdepappersrätten introducerade begreppet finansiellt instrument och den avgörande skillnaden mellan delägarätter och fordringsrätter.²⁵ Det finns även ett annat skäl till lagstiftarens ovilja att precisera begreppet, vilket framgår av förarbetena till 1998 års lagstiftning om personaloptioner som säger; ”Om den nu föreslagna bestämmelsen utformas så att den endast omfattar en viss definierad rätt kan det resultera i att en rätt av liknande slag inte omfattas av någon av bestämmelserna i p. 4 av anvisningarna till 41 § KL, eftersom den inte är ett värdepapper men inte heller en personaloption. Den nu föreslagna bestämmelsen om förvärv av värdepappersbegreppet bör därför komplettera den sedan tidigare gällande bestämmelsen om förvärv av värdepapper”.²⁶

---

²³ Edvardsson, a.a. s.100.

²⁴ Prop. 1997/98:133 s.32.

²⁵ Edvardsson, a.a. , s.101.

²⁶ Prop. 1997/98:133 s.32.

2.3 Finansiellt instrument

Begreppet finansiellt instrument infördes i skattelagstiftningen i samband med 1990 års skattereform. Men någon definition på begreppet finansiellt instrument infördes dock inte. Införandet gjordes för att klara av de många klassificeringsproblem som uppkommer vid inkomstbeskattningen. Införandet av begreppet gjordes även för att samtidigt kunna ordna in alla nya värdepappersformer som hade introducerats under 1980-talet och tänktes tillkomma i framtiden. I den nya Inkomstskattelagen som gäller från och med 2002 års taxering har uttrycket finansiella instrument tagits bort och ersatts av varierande uttryck som; delägarrätter, fordringsrätter, värdepapper och tillgångar.

Utgångspunkten vid gränsdragningen bör vara att alla finansiella instrument vars värdeförändring liknar aktiens skall beskattas på samma sätt som aktierna. Uttrycket finansiella instrument i LHF omfattar endast sådana instrument som är avsedda för handel på värdepappersmarknaden. Den skatterättsliga innebörden av finansiella instrument tolkas efter det ändamål som begreppet har. Det uttalas i förarbetena till IL att det i anslutning till att begreppet finansiellt instrument utmönstras, avgränsningen i inkomstskattesammanhang måste göras efter tillgångens karaktär och inte om den i det enskilda fallet är avsedd för handel på värdepappersmarknaden. I skattelagstiftningen avses snarare att det skall vara fråga om instrument som är lämpade för handel.²⁷

Vid genomgången av KL och SIL fann SLK att uttrycket finansiella instrument i vissa fall bara användes som en samlingsbeteckning vid hänvisningar. Då uttrycket finansiellt instrument inte var identiska i skattelagstiftningen och LHF ansågs det olämpligt att använda uttrycket även i IL. Efter förslag från SLK har det gjorts omskrivningar som lett till att uttrycket inte behövs. I vissa andra fall har finansiella instrument ersatts med delägarrätt, ford

---

²⁷ Se vidare prop. 1999/2000:2 del I s. 511.

ringsrätt, värdepapper eller tillgång. Termerna delägarrätt, svenskt fordringsrätt och utländsk fordringsrätt har införts i IL för att hålla isär de tillgångar som tidigare beskattades enligt aktievinstreglerna i 27 § 1 mom. SIL från andra tillgångar som beskattades enligt 29 § 1 mom. respektive 30 § 1 mom. SIL. Benämningen delägarrätt är en samlingsbeteckning för aktier och andra instrument som räknades upp i 27 § 1 mom. SIL. SLK möttes av kritik då de lät benämningen omfatta samtliga i paragrafen uppräknade tillgångar trots att vissa av dem inte innebar en rätt till en del i en juridisk person. Exempel på detta är terminer, optioner och konvertibla skuldebrev. Trots att det var svårt att finna en heltäckande benämning för alla de uppräknade tillgångarna föreslog regeringen att benämningen skulle införas i 48 kap. 2 § IL.²⁸ Regeringens åsikt är att termen delägarrätt i stort sett omfattar detsamma som de instrument som finns i den tidigare exemplifieringen av de finansiella instrumenten i 27 § 1 mom. SIL. Det kan med andra ord sättas likhetstecken mellan delägarrätt och finansiellt instrument då den språkliga bearbetningen av lagtexten inte avsetts leda till några materiella ändringar.²⁹

---

²⁸ Edvardsson, a.a., s.105f.

²⁹ Prop. 1999/2000:2, del II s. 572f.

3 Civilrättsliga regler för att införa ett optionsprogram³⁰

3.1 Introduktion

Redogörelsen för de civilrättsliga reglerna kan göras på många olika sätt. Att införa ett incitamentsprogram medför att det uppstår både skatterättsliga och civilrättsliga frågor. Det finns givetvis massor av civilrättsliga frågor som bör tas upp men av utrymmesskäl behandlas här endast ett antal frågor.

3.2 Hur skall beslut om införandet av ett incitamentsprogram fattas?

Det är företagets styrelse som bestämmer lönen för verkställande direktör och andra anställningsvillkor, detta med utgångspunkt i Aktiebolagslagen. Verkställande direktör bestämmer sedan motsvarande villkor för dennes underställda befattningshavare. Men då ersättningen skall ha formen av ett optionsprogram baserat på syntetiska optioner och personaloptioner krävs det en annan beslutsordning. Vad som är utmärkande för syntetiska optioner är att innehavaren erhåller ett kontant belopp av optionsutfärdaren. Detta belopp motsvaras av skillnaden mellan börskursen för den underliggande aktien och det i optionsavtalet angivna lösenpriset. Då det gäller optionsprogram grundade på syntetiska optioner och personaloptioner fattas detta beslut av styrelsen. Vad som måste tagas i beaktande avseende personaloptioner är att ett inlösande av dessa kan kräva beslut av bolagsstämman. Ur Aktiemarknadsnämndens uttalande går det att utläsa att det i normalfallet inte står i strid med god sed på aktiemarknaden att beslut om utfärdande av syntetiska optioner eller liknande fattas av styrelsen.³¹ Detta innebär att styrelsen är garant för att programmets kostnad och tilldelning är utformat

---

³⁰ Rutberg, Ann & Skog, Rolf, Användning av optioner för belöning av anställda: privat- och skatterättsliga frågor, s. 483 ff.

³¹ Aktiemarknadsnämndens uttalande 2002:01, kap. 3.1.

på ett sätt som ligger i aktieägarnas intresse och svarar mot den goda seden på aktiemarknaden. För incitamentsprogram som är baserade på antingen syntetiska optioner eller personaloptioner och är väldigt omfattande och kan förväntas få stor betydelse för företaget, kan det vara lämpligt att programmet bestäms av bolagsstämman och inte av styrelsen. Detta gäller även om optionsprogrammet kombineras med en emission av aktier, konvertibler eller teckningsoptioner till en tredje part som gentemot bolaget förbinder sig att utnyttja dessa för att lösa in personaloptionerna, eller om företaget återköper och därefter längre fram överlåter egna aktier till optionsinnehavarna.

3.3 Styrelseledamöters deltagande i optionsprogram

Vad som menas med styrelseledamöter avses här i första hand ledamöter som inte är anställda i bolaget eller annat företag i samma koncern eller som står i liknande förhållande till aktiemarknadsbolaget. En försvårande omständighet är att styrelsens ledamöter på grund av jäv kommer vara förhindrade att delta i beredningen av ett förslag till bolagsstämman avseende incitamentsprogram till dem själva. Detta förslag kan med säkerhet inte träffas av jävsregeln om det vid stämman framställs av en eller flera aktieägare. Incitamentsprogram till ledande befattningshavare och anställda är så pass viktiga frågor för företaget att styrelsen måste delta i beredningen och ta ansvar för programmen. När emissionen skall bedömas av bolagsstämman är styrelsen garanterad för att värderingen är gjord på ett korrekt sätt.³² Ur Aktiemarknadsnämndens skrivelse går att utläsa att styrelseledamöter inte bör delta i incitamentsprogram för varken ledande befattningshavare eller personalen i allmänhet med mindre än att särskilda skäl föreligger. Exempel på ett särskilt skäl kan vara att styrelseledamoten själv är verksam i företaget på liknande sätt som en vanlig anställd. Skulle det vara på det viset att tilldelning till en eller flera styrelseledamöter av liknande skäl borde ske,

bör denna fråga tas upp som en särskild punkt vid bolagsstämman. Avseende incitamentsprogram enbart till styrelseledamöter står det bolagsstämman fritt att med 9/10 majoritet bedöma om ett sådant program är lämpligt med hänsyn till förhållandena i det aktuella företaget.³³

---

³² Rutberg Ann, Skog Rolf, a.a. s. 493f.

³³ Aktiemarknadsnämndens uttalande 2002:01, kap. 2.5.

4 Optioner

4.1 Allmänt om begreppet option

Optionserbjudanden till anställda i svenska företag har under senare tid ökat kraftigt. Utomlands är optioner mycket vanligt förekommande där de ingår som en naturlig del i löne- och andra anställningsvillkor som erbjuds de anställda.³⁴

Definitionen av en option går att utläsa ur 1 kap. 4 § lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet (LBC). I stora drag kan sägas att optioner är en rätt att till ett bestämt pris i framtiden få köpa egendom (köption, eng. call option) eller att sälja tillgångar (säljoption, eng. put option) eller en rätt att vid en framtida tidpunkt få ett belopp som räknas ut på grundval av ändringar i ett kursindex eller liknande. Optionsinnehavaren kallas den part som i avtalet har rätten att begära att affären skall genomföras, det är precis detta som är speciellt med ett optionsavtal. Motparten till optionsinnehavaren är optionsutfärdaren som kan bli skyldig att fullfölja köpet eller försäljningen. En option kan utfärdas av vem som helst. Optionsavtalet måste alltid avse en viss sak exempelvis valutor, metaller, olja osv. Optioner har oftast med aktier att göra och man talar då om aktieoptioner. På den svenska kapitalmarknaden handlas och clearas standardiserande optioner och terminer avseende t.ex. aktier, aktieindex, ränteprodukter och valutor.³⁵ I Sverige förekommer oftast aktieoptioner, vilka avser rätten att köpa och sälja aktier, ränteoptioner, vilka avser rätten att köpa och sälja skuldebrev i svenska kronor samt aktieindexoptioner. Att en option måste avse en viss sak leder till att man säger att optionen är ett derivat av en underliggande tillgång eller ett underliggande värde. Den samlade beteckningen på en option och andra

---

³⁴ Rutberg, Anne & Rutberg, Johan; SvSkT 1/98, Optioner som incitamentsprogram till anställda; s. 31.

³⁵ Artikel fars samlingsvolym 2002: fars redovisningsrekommendationer m.m.

avtalskonstruktioner kallas därav för derivatinstrument på värdepappersmarknaden.³⁶

Den skattemässiga definitionen på option gick förut att finna i 24 § 4 mom tredje stycket SIL. Numera finns definitionen i 44 kap. 12 § IL. Där angavs det att med option avses ett finansiellt instrument som ger innehavaren rätt att köpa eller att sälja aktier, obligationer eller annan egendom till ett visst pris eller en rätt att erhålla betalning, vars storlek beror på värdet av egendomen, aktieindex eller liknande. Det finns två olika typer av optioner. De amerikanska optionerna ger innehavaren en rätt att när som helst under avtalstiden kräva att avtalet fullföljs. Europeiska optioner kan däremot inte utnyttjas förrän vid avtalstidens slut. Båda typerna förekommer på Stockholmsbörsen men övervägande del av handeln är handel med optioner av amerikansk typ.³⁷

4.2 Syntetiska optioner

De syntetiska optionerna dök upp på den svenska marknaden i början på 90-talet.³⁸ En syntetisk option avviker från andra optioner genom att den aldrig ger innehavaren någon rätt att förvärva aktier eller andra värdepapper. Begreppet syntetisk option innebär precis som för en teckningsoption att man förvärvar rätten att förvärva något till ett visst pris. Skillnaden är den att i stället för att det är aktier som förvärvas är det i detta fall ett visst kontantbelopp. Optionen har stora likheter med en utfästelse av bonus. Skillnaden består i att bonusersättningar normalt relateras till resultatutvecklingen i företaget eller att de är omsättningsbaserade. Storleken på det kontantavräknade beloppet som innehavaren erhåller motsvarar skillnaden mellan aktiens marknadsvärde på slutdagen och det lösenpris för aktien som bestämdes när optionen ställdes ut. Utbetalt belopp ses hos bolaget som en

---

³⁶ Edvardsson, a.a. s. 39ff.

³⁷ Rutberg, Ann, Rutberg, Johan, Molander, Lars; Beskattning av värdepapper; s. 168.

³⁸ De första i svenskt näringsliv utfärdades såvitt Aktiemarknadsnämnden, AMN känner till 1992, AMN 1994:6. AMN:s praxis under 10 år, s. 96f.

reaförlust och får därför endast kvittas mot reavinster på andra finansiella instrument. Slutregleringslikviden beräknas hos publika bolag med ledning av noteringskursen till skillnad från privata bolag som måste beräkna likviden på annat sätt. Begreppet syntetisk option kan anses vara missvisande eftersom det leder tanken till en rättighet för innehavaren att teckna aktier i ett företag. Innehavaren till en syntetisk option har inte en sådan rätt.³⁹ De positiva faktorer som brukar nämnas då det gäller dessa optioner är möjligheten till lågbeskattad reavinst i kapital, ingen utspädning för de gamla aktieägarna samt att exit är inbyggt i optionsavtalet (kontant slutreglering).⁴⁰

Frågan om de syntetiska optionerna är värdepapper eller ej, har enligt Tiveús besvarats jakande i ett av RR överprövat förhandsbeskedsärende.⁴¹ Där bekräftades en tidigare ansedd praxis grundad på ett ej överklagat förhandsbesked från 1993. I målet erbjöds vissa befattningshavare i ett fåmansföretag att av detta bolags moderbolag förvärva syntetiska optioner, som skulle utfärdas av moderbolaget. De anställda erlade en premie motsvarande optionernas marknadsvärde vid utfärdandet. De förvärvade optionerna fick överlåtas under löptiden men det förelåg hembudsskyldighet till moderbolaget. Under optionens löptid på tre år fick innehavaren påkalla kvittning, vilket innebar att han kunde erhålla ett belopp motsvarande optionens marknadsvärde vid kvittningstillfället. På slutdagen skulle innehavaren ha rätt att erhålla en kontant slutregleringslikvid motsvarande skillnaden mellan värdet på slutdagen av en aktie i dotterbolaget och avtalat lösenpris. Värdet på aktien skulle i det sammanhanget anses motsvara substansvärdet efter justering för på aktien belöpande tillskott och uttag i form av bl.a. koncernbidrag och utdelningar. Rätten till slutregleringslikvid var inte beroende av att innehavaren var kvar i bolagets tjänst. För att återgå till frågan om syntetiska optioner verkligen utgör ett värdepapper eller inte så ställdes aldrig denna fråga på sin spets då förvärvet i fallet skedde till marknadspris.

---

³⁹ Skattedokumentation 2000; s.85, utgiven av Ernst & Young.

⁴⁰ Andersson Lennart & Brattegerg Johan; Incitamentsprogram, Belöningsformer för anställda – vinstdelning, optioner, försäkringar mm, s. 55.

⁴¹ RÅ 1997 ref. 71.

Men då RR ansåg de syntetiska optionerna vara finansiella instrument enligt 27 § 1 mom. SIL menade Tiveús helt klart att det var fråga om värdepapper. Ett finansiellt instrument är alltid ett värdepapper även om det motsatta inte behöver gälla.⁴² Även Ann och Johan Rutberg anser att uttalandet av RR indikerar att syntetiska optioner utgör finansiella instrument och att de därmed skall anses vara värdepapper.⁴³ Det bör här sägas att RR inte uttryckligen tar ställning till om optionerna utgör värdepapper. Däremot talar RR ställningstagande avseende tidpunkten för beskattning (vid förvärvet) och deras uttalande om finansiella instrument för att de ansett optionerna utgöra värdepapper.

4.2.1 Beskattning av syntetiska optioner

Den som utfärdar en option anses genom utfärdandet ha sålt optionen. Optionen beskattas direkt eller när utfallet på optionen blir känt beroende på dess löptid. Option med löptid på ett år eller mindre beskattas för förlust eller vinst när utfallet är känt, dvs. i samband med slutregleringen, förfall eller återköp. Optioner med löptid över ett år beskattas direkt när optionspremie erhålls som reavinst. Om kostnaden för att fullfölja åtagandet enligt optionsavtalet uppkommer ett senare beskattningsår får denna kostnad dras av det året som reaförlust. I ett avgörande från RR blev det klart att kostnader för att fullfölja åtaganden för syntetiska optioner var avdragsgilla som reaförlust.⁴⁴ I fallet var utfärdaren ett aktiebolag och RR ansåg att reaförlusten skulle omfattas av de regler som benämns kapitalfällan. Ur dessa regler framgår att förluster på kapitalplaceringsaktier och liknande finansiella instrument endast får dras av mot vinst på aktier m.fl. värdepapper.⁴⁵ Om ett aktiebolag inte skulle ha några vinster på aktier eller andra liknande värdepapper kan det medföra att de inte kan få helt eller delvis skattemässigt avdrag på slutreglering av syntetiska optioner. Förlusten kvarstår i kapital

---

⁴² Tiveús Ulf SN 1999 s. 39f.

⁴³ Rutberg Ann, Rutberg Johan; SvSKT 1/98 s. 41f.

⁴⁴ RÅ 2000 Not 47.

⁴⁵ 2 § 14 mom SIL.

fållan till dess att bolaget redovisar kvittningsbara vinster. Skulle optionen inte anses vara ett värdepapper bör sannolikt inkomstbeskattningen styras av hur optionen hanteras i bokföringen. Det kan i dessa fall bli nödvändigt att reservera sig för arbetsgivaravgifter under optionens löptid. Om optionen skulle anses vara ett värdepapper och den samtidigt överlåtes till den anställde till ett pris under marknadsvärdet uppstår det en skattepliktig förmån för den anställde. Denna förmån följs av att arbetsgivaren måste betala sociala avgifter på förmånens värde. Arbetsgivaravgifterna är ca 33 % och den särskilda löneskatten ca 24 %. Då optionen inte skulle anses vara ett värdepapper blir arbetsgivaren skyldig att betala sociala avgifter vid tidpunkten för kan-dagen⁴⁶. Först då uppkommer en löneförmån för den anställde och förmånens storlek utgörs av optionens värde vid denna dag.⁴⁷

4.3 Personaloptioner

Från och med 1999 års taxering gäller nya regler för beskattning av s.k. personaloptioner. Reglerna som medför att beskattningstidpunkten senareläggs till dess att optionerna utnyttjas eller överlåts, gäller endast optioner som skattemässigt inte är att anse som värdepapper. Någon definition på värdepapper lämnas inte i lagen. Genom den nya lagstiftningen har därför rättsläget endast delvis klarnat. Det har under senare tid kommit ett antal förhandsbesked om optioner till anställda som breddar möjligheterna att använda denna typ av incitament.⁴⁸ Inte heller har begreppet personaloption definierats i lagtexten. Det framgår av förarbetena att detta antagligen beror på en önskan att fånga upp samtliga rättigheter som inte utgör värdepapper och som således skall beskattas såsom tjänsteinkomst hos den anställde på samma sätt som lön och andra naturaförmåner.⁴⁹ I förarbetet anges dock vilka kriterier som normalt utmärker de personaloptioner som lagstiftaren avsett att reglera. En personaloption är en standardiserad rättighet som riktar

---

⁴⁶ Utnyttjandedagen.

⁴⁷ Andersson, Lennart, Bratteberg, Johan; a.a., s. 66.

⁴⁸ Tivéus, Ulf; SN 99 nr. 1-2; Optioner – reavinst eller lön?; s. 34 ff.

⁴⁹ Prop. 1997/98:133 s. 31 f.

sig enbart till anställda inom ett företag eller en företagsgrupp. Optionen innebär att den anställde får en rätt att förvärva aktier till ett förmånligt pris. I de flesta fall erhåller den anställde personaloptionen utan att betala någon ersättning till utställaren. Det speciella med en personaloption är att den ej är överlåtbar och att den kan utnyttjas först efter en viss kvalifikationstid. Vanligtvis är löptiden på optionen 10 år. Om anställningen upphör på grund av uppsägning, dödsfall eller avskedande förfaller oftast personaloptionen.⁵⁰

Reaktionen på RÅ 1986 ref. 36 gjorde att det 1990 genomfördes en lagändring som rörde anställdas tjänsteförmåner i form av värdepapper.⁵¹ Betydelsen av lagstiftningen är att sådana tjänsteförmåner skall beskattas redan vid förvärvet, även om de har förenats med villkor om inskränkningar i förfoganderätten. Lagändringen innebar att värdet av en rätt att vid ett framtida tillfälle få förvärva egendom till ett i förväg bestämt pris skall uppmärksammas när värdet av förmånen fastställs. Regeringsrätten har i två rättsfall⁵² efter ikraftträdandet av 1990 års lagstiftning sagt att en personaloption enligt 41 och 42 §§ KL skall beskattas vid första möjliga utnyttjandedag och detta oberoende av om personaloptionen utnyttjas eller ej. I de ovan nämnda rättsfallen ansågs en personaloption inte utgöra ett värdepapper och inte heller ett sådant finansiellt instrument som då nämndes i 24 § 4 mom. tredje stycket eller 27 § 1 mom. respektive 2 mom. SIL.⁵³

För att en personaloption skall falla in under den nya lagstiftningen krävs att det som förvärvas av en anställd i sig inte utgör ett värdepapper, men innebär en rätt att i framtiden få förvärva värdepapper till ett förutbestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor. Det saknas i lagtexten och förarbetsuttalanden en närmare utveckling eller beskrivning av denna bakvända värde

---

⁵⁰ Se vidare prop. 1997/98:133 s. 24 f.

⁵¹ Prop. 1989/90:50 s. 72 ff.

⁵² RÅ 1994 not. 41 och not. 733.

⁵³ Prop. 1997/98:133 s.3 ff.

pappersdefinition. Även i skattelagstiftningen saknas det en definition av vad som utgör ett värdepapper.⁵⁴

---

⁵⁴ A. & J. Rutberg, Optioner och personaloptioner. SvSkT 1999 s. 601.

5 Kostnader och konsekvenser för aktieägare och företag för införande av ett optionsprogram

5.1 Utspädning

Vid införandet av ett optionsprogram drabbas aktieägarna på olika sätt genom att det sker en maktförskjutning samt att de gör en ekonomisk förlust. Vid en emission blir aktieägarnas andel av bolagets tillgångar mindre och vinsten per aktie sjunker. Av detta följer att det är mycket viktigt att årsredovisningen innehåller tydlig information om effekterna på sikt av den genomförda emissionen. Det finns däremot inget krav i årsredovisningslagen att redovisa utspädningen för aktieägarna. Men det har relativt nyligen kommit rekommendationer från redovisningsrådet som har lett till att företagen numera redovisar utspädningseffekterna direkt i anslutning till resultaträkningen.⁵⁵

Då det gäller syntetiska optioner karaktäriseras dessa av att det sker en kontantavräkning. Denna avräkning kan medföra väsentliga kostnader för företaget. För dessa optioner sker ingen utspädning för de gamla aktieägarna. I personaloptionsfallen kan det uppstå betydande kostnader för företaget, speciellt i beaktande av de socialavgiftsuttag som vanligtvis sker vid utnyttjande. Om optionsprogrammet baseras på dessa två typer av optioner samtidigt som beslut skall tas av bolagsstämman är det angeläget att aktieägarna får information om hur stora kostnader som programmet kan komma att medföra vid olika antaganden om aktiens framtida kursutveckling. Det bör även ges information om vilka åtgärder som företaget vidtagit för att begränsa sin risk. Om det finns möjlighet, med tanke på programmets konstruk

---

⁵⁵ Redovisningsrådet utfärdad rekommendation; RR 18 "Resultat per aktie" punkt 46.

tion, bör aktieägarna bli informerade om optionernas faktiska eller beräknade marknadsvärde. Även företagets eventuella subventionering av optionsprogrammet bör aktieägarna bli upplysta om.⁵⁶

5.2 Vem bär kostnaden för optionsprogrammet?

Införandet av ett personaloptionsprogram påverkar företaget och aktieägarna på olika sätt. När företaget köper aktier eller köpoptioner som den anställda får gratis eller mot vederlag som understiger marknadsvärdet uppkommer en kostnad som skall redovisas över företagets resultaträkning. I detta fall är det företaget som bär den direkta kostnaden. Då det gäller ett incitamentsprogram avseende teckningsoptioner eller konvertibler uppstår det inte några kostnader för företaget om man bortser från transaktionskostnaderna och eventuell ränta. Det sker en utspädning av ägandet genom att nya aktieägare kommer in i företaget. Det värde de anställda får till godo består av en löne- eller belöningsfunktion och en incitamentsfunktion. Belöningsdelen kan identifieras som lön men då det gäller incitamentsdelen utgörs denna av ersättning för utfört arbete som ännu inte utförts. Denna incitamentslön som betalats ut av bolaget är för utfört arbete för företaget och inte för aktieägarna. Arbetsersättningen för arbetstagaren bör därmed innebära att en motsvarande kostnad för utfört arbete finns hos arbetsgivaren. Aktieägarna i företaget måste samtycka till att företrädesrätter för dem åsidosätts då ett optionsprogram med teckningsrätter erbjuds till de anställda. Detta samtycke innebär att aktieägarna godkänner att optionsprogrammet belastar dem ekonomiskt. Skillnaden mellan förmånens värde och vad den anställda erlägger kan knappast beskrivas som en benefik överföring från arbetsgivarens sida. Denna mellanskillnad är en ersättning för utfört arbete eller arbete som den anställda förväntas utföra. Innebörden av att ett aktiebolag består av två olika rättssubjekt är att det är de anställda i företaget som är de förmåns

---

⁵⁶Lousseief, Nadja, Redovisning och avdragsrätt för incitamentsprogram- lönekostnad eller kapitalförlust? SN 2001 s. 677ff.

berättigade. Utgångspunkten är därmed att kostnaden finns i bolaget men att den påverkar aktieägarna. Den motsatta uppfattningen, dvs. att det inte existerar någon kostnad i bolaget, är svårt att förena med det normala synsättet på förhållandet arbetsgivare – arbetstagare och borde få till följd att ersättningen inte betraktas som lön från företaget, utan som en välvilja från aktieägarnas sida. Detta stämmer inte överens med att utspädningseffekten skulle vara en kostnad i företaget. Det enda alternativet till ett incitamentsprogram är kontant lön bortsett från incitamentsfunktionen. Genom ett ovillkorat vederlagsfritt aktieägartillskott kan aktieägarna, med egna medel, göra så att förutsättningarna för att bolagets anställda får ökad lön. Detta blir i bolaget fritt eget kapital vilket de sedan kan disponera över. Teckningsrätens värde som den anställde till slut erhåller betraktas som ersättning för arbete som kommit bolaget till del och samma har då lämnat företaget som en kostnad för utfört arbete. Precis som Lousseif påstår är det svårt att ändra på uppfattningen att aktieägarnas avstående från sin företrädesrätt inte påverkar bolagets resultaträkning då denna syn är så pass djupt förankrad i redovisningspraxis att det motsatta synsättet skulle få svårt att ha framgång.⁵⁷

---

⁵⁷ Lousseief, Nadja, a.a. s. 671ff.

6 Avdragsrätten

6.1 Inledning

Som nämnts innan i uppsatsen har värdepappersrelaterade incitamentsprogram i företagen ökat drastiskt under slutet av 1990-talet. Fördelarna är många men det uppkommer också en del svårbesvarade rättsliga redovisningsmässiga frågor. Den vanligaste skatterättsliga diskussionen rör ofta den anställdes beskattning medan frågorna om bolagets utgifter för programmen inte har uppmärksammats till lika stor del. Med tanke på de senaste årens börsnedgångar har förekommandet av incitamentsprogrammen minskat en del.⁵⁸ Jag har tidigare i uppsatsen översiktligt behandlat den enskildes beskattningskonsekvenser och skall nedan redogöra för företagets avdragsrätt.

Frågan om när en lönekostnad uppkommer beror på hur personaloptionen är utformad, vilket går att utläsa ur förarbetena angående personaloptioner.⁵⁹ Normalt sett uppkommer en lönekostnad när optionen utnyttjas av den anställda. Om en avdragsgill lönekostnad har uppkommit innan dess beror på utformningen av optionsplanen. I förarbetena är det oklart vid vilken tidpunkt avdragsrätt föreligger och om det har någon betydelse hur kostnaden har redovisats. Förarbetsuttalandena ledde inte till någon ny lagstiftning och inte heller var uttalandena styrkta av någon motivering eller analys. Detta stärks också av att RR under senare år har haft en viss tendens att bortse från förarbetsuttalanden som saknar täckning i lag.⁶⁰

Edvardsson är av den åsikten att det är mycket möjligt att anställdas värdepappersförvärv i ett personaloptionsprogram eller aktiesparprogram kommer att behandlas på samma sätt som när allmänheten på förmånliga villkor får

---

⁵⁸ Lousseief Nadia, a.a. s. 671.

⁵⁹ Prop. 1997/98:133, s.32ff.

förvärva en sådan aktie eller derivat i samband med en börsintroduktion. Om överlåtelsen sker till under marknadspris kan avdrag för lönekostnad inte i något fall medges. Detta gäller oavsett om bolaget skall anses ha förorsakats någon kostnad eller inte. Roupé är av den uppfattningen att avdragsrätt inte föreligger oberoende av om den anställda förmånsbeskattas eller om dennes vinst räknas som kapitalvinst.⁶¹ Vad som här talar för hans uppfattning är att alla sorters derivat avseende egna aktier då skulle få en likformig behandling i företaget. Om det skulle vara på det viset att vissa derivatransaktioner avseende egna aktier beskattas respektive är avdragsgilla, medan andra ligger utanför beskattningsområdet uppkommer det förmodligen många gränsdragningsproblem och omotiverade skatteeffekter. För företagens del kan sägas att de normalt sett mer eller mindre säkrar upp sina åtaganden i ett incitamentsprogram genom exempelvis återköp av egna aktier eller derivat i sådana aktier.⁶² Om denna vinst vid sådana transaktioner är skattefri blir ett avdragsförbud inte så betungande som det kan låta.

6.2 Aktiebolagets avdragsrätt

För att gå in på bolagets avdragsrätt, bör enligt min mening först utredas vad som gäller för kapitalvinst/kapitalförlust på egna aktier och alla sorters derivat därav. Utgångspunkten är 48 kap. 6 a § IL: ”Kapitalvinst som uppkommer då ett aktiebolag som avses i 7 kap. 3 § Aktiebolagslagen (1975:1385) eller 6 a kap. 3 § första stycket Försäkringsrörelselagen (1982:713) avyttrar egna aktier skall inte tas upp.” Derivatregeln finns i andra meningen i samma lagrum: ”Detsamma gäller för vinst då bolaget utfärdar eller avyttrar optioner, terminer eller liknande instrument vars underliggande tillgångar består av sådana aktier”. Genom hänvisningarna i 44 kap. 2 § IL gäller motsvarande för kapitalförluster på likadana transaktioner, dvs. avdrag medges ej. Vad som avses med egen aktie är aktie som

---

⁶⁰ Bergström, Sture; SN 03 nr. 1-2; Regeringsrättens lagtolkningsprinciper – nya tendenser under senare tid?; s. 2ff.

⁶¹ Virin är av motsatt uppfattning i Sv SKT 2002 s.200ff.

⁶² Även s.k. aktieswapavtal förekommer som säkerhetsåtgärd ibland.

innehålls av aktiebolaget självt.⁶³ Derivatregeln omfattar optioner, terminer eller liknande instrument vars underliggande tillgångar består av sådana, dvs. egna aktier. Av en dom från RR följer att konverteringsrätter omfattas av derivatregeln.⁶⁴ Detta borde enligt Roupé följas av att alla sorters rätter avseende egna aktier, som utfärdats av bolaget bör omfattas, exempelvis delrätter, teckningsrätter, teckningsoptioner. Detta medför en vid definition av egna aktier.⁶⁵ Omfattas nu även andra sorters aktiederivat av derivatregeln, t.ex. köpoptioner? Om man ser till förarbetena och lagtexten existerar det ingen begränsning till aktiederivat som regleras i ABL.⁶⁶ Det borde inte heller krävas att det är bolaget självt som utfärdat dem utan alla derivat avseende egna aktier bör omfattas oavsett vem som utfärdat dem. Slutsatsen härav är att dessa derivat kan inrymmas inom uttrycket i lagrummet för derivatregeln; ”optioner, terminer och liknande instrument vars underliggande tillgångar består av sådana aktier”.

Det är, som nämnts tidigare i uppsatsen, vanligt att företagen erbjuder de anställda en möjlighet att genom olika incitamentsprogram ta del av värdestegringen på företagets egna aktier. En fråga, som inte besvarats och avgjorts i RR, är om bolagen i dessa fall bör medges avdrag såsom för lönekostnad för genomförandet av dessa program? I så fall bör eventuella intäkter på programmen beskattas hos bolagen. Denna fråga har sin utgångspunkt i RÅ 1984 not. Aa 175 där Skanska erbjöd samtliga anställda i koncernen att teckna aktier i bolaget till förmånlig kurs.⁶⁷ Den skattepliktiga förmånen för de som utnyttjade erbjudandet uppgick till 2 142 kr per mottagare. Skanska önskade besked att företaget var berättigat till avdrag med samma belopp. Enligt Rättsnämnden förelåg inte avdragsrätt då aktieteckningen inte medfört att en kostnad uppkommit i företaget. RR vägrade också avdrag med följande motivering.

---

⁶³ 1 kap. 7 § ABL respektive 2 § första stycket Kupongskattelagen.

⁶⁴ RR dom den 21 november 2001.

⁶⁵ Det handlade i domen om aktiederivat som omfattas av emissionsregler i ABL.

⁶⁶ Prop. 1999/2000:38, SkU12.

⁶⁷ Jfr förhandsbeskedet från 14 juni 2002.

”Grunden för bolagets yrkande i målet är sammanfattningsvis att aktieägarna genom sitt beslut att avstå från teckningsrätten till aktier, som genom nyemission förvärvats av de anställda, har gjort ett vederlagsfritt aktieägartillskott, som ej är skattepliktigt för bolaget, och att den förmån som de anställda erhållit genom att få teckna aktier till pris understigande kursvärdet är att anse som vederlag för utfört arbete vilket vederlag kommer från bolaget och bör motsvaras av en avdragsrätt för bolaget. Bolagets åsikt att det genom aktieägarnas beslut har tillförts en tillgång vilar på ett resonemang som inte kan godtas som grund för att ett värde har tillförts bolaget genom beslutet”.⁶⁸

Det gjordes av RR i domskälen även ett avgörande uttalande angående avdragsrättens omfattning genom anmärkningen att ”en förmån, som någon erhåller på grund av sin anställning, inte alltid grundar avdragsrätt för arbetsgivaren med belopp som motsvarar värdet av förmånen i den anställdes hand. Sådan avdragsrätt föreligger t.ex. inte om en arbetsgivare till en anställd överlåter ett inventarium i sin rörelse till det bokförda värdet medan värdet för den anställda, motsvarande marknadsvärdet, kan vara väsentligt högre, vilket medför att den anställda blir skattskyldig för skillnadsbeloppet”. Att avdragsrätt inte medges vid utköp av en inventarietillgång till underpris beror på att s.k. tyst kvittning sker i bolaget.⁶⁹ Det uteblivna avdraget för förmånsvärdet balanseras nämligen av att uttagsbeskattning med samma belopp underlåts. Neutralitet i beskattningen uppnås därmed genom kvittningen. Beskattningsutfallet för såväl den anställda som företaget blir därför detsamma som om den anställda i stället för förmånen fått en motsvarande höjning av kontantlönen och därefter erlagt marknadsmässigt pris vid utköpet. RR:s jämförelse med inventarieöverlåtelse till underpris är kanske inte så lyckad då ett kvittningsresonemang likartat det som aktualiseras i samband med en anställds förvärv av ett inventarium inte kan föras. Bolaget avhänder ju inte sig någon tillgång vid en nyteckning av aktier. Den

---

⁶⁸ RÅ 1984 not. Aa 175.

⁶⁹ Jfr Olsson i SN 1985 s.237.

förmånliga nyteckningen av aktierna innebär inte heller att företaget avstår från en skattepliktig intäkt. Teckningskursen som är förmånlig innebär förvisso att företaget får in mindre pengar än om teckning skulle ha skett till marknadskurs på aktien. Att företaget får in mindre pengar utgör inte någon kostnad för företaget men däremot för aktieägarna i form av utspädning av värdet per aktie i deras innehav. Frågan om uttagsbeskattning kan därför inte komma att aktualiseras i detta fall.⁷⁰

6.2.1 Avdragsrätten - svårhanterlig?

Virin är av en annan uppfattning än den ovan redovisade.⁷¹ Han anser att anledningen till att ämnesområdet är speciellt svårhanterligt och svåranalyserat är den allmänna uppfattningen om att aktiederivat är något som specifikt är besläktat med aktier och därför bör beskattas som aktier. Detta tycker Virin är en missuppfattning. Att vara av samma åsikt som Roupé är att hålla sig till den nämnda allmänna uppfattningen, vilken leder till att vid analysen av personaloptioner av att derivatförluster i egna aktier inte skall vara avdragsgilla samtidigt som lönekostnader skall vara det. Derivat är inget annat än ett avtal om vadslagning om värdeutveckling för en tillgång inom en viss överenskommen tidsperiod. Det är inte tvunget att det skall handla om tillgångar utan det kan röra sig om händelser. Ett derivat av en tillgång avser egentligen en händelse. Exempelvis händelsen att värdet av tillgången över- eller understiger ett visst belopp vid en viss tidpunkt. Det är precis detta som all affärsverksamhet handlar om. Problemet är bara det att ingen har kommit på tanken att beskatta affärsverksamhet med kapitalvinstreglerna som förebild. Lösningen blir enkel om man inser att utställandet och förvärv av optioner inte är något annat än vadslagning. Den som vinner beskattas som för affärsvinst och den som förlorar får avdrag som för affärsförlust. Skillnaden mellan aktier och optioner är att utstående optionskontrakt inte representerar något kapital. Totalt värdet av alla derivatavtal är

---

⁷⁰ Edvardsson, a.a. s.260f.

⁷¹ Virin, Niclas, Och solen har sin gång. Transaktioner i eget kapital. Sv SKT 2002 s. 200ff.

alltid noll, då mot varje kontrakt med positivt värde finns ett med precis lika stort negativt värde. En aktievinstbeskattning avser däremot investerat kapital. Ett av företaget utfärdat optionsavtal leder inte till att bolagssektorn får mera eller mindre kapital. Detta leder då enligt Virin till missförståndet att tro att lagstiftningen om beskattning vid aktiebolags uppköp och återförsäljning av egna aktier måste kompletteras med en regel om transaktioner med derivat med egna aktier som underlag. Virin ställer sig frågande till varför bolaget inte skall beskattas för en vinst som det gör på grund av en riktigare bedömning av värdeutvecklingen av sina egna aktier än en motpart⁷² när motparten får avdrag för sitt åtagande i samma avtal och vice versa om motparten gör en bättre bedömning. Varför skall bolaget inte beskattas för en vinst som det gör p.g.a. en riktigare bedömning bara därför att det rör sig om värdeutvecklingen av bolagets egna aktier? Svaret är endast att vi har denna lagstiftning och därav följer en massa problem. Då det gäller problemet om reglerna avser optionsavtal som omfattar endast innehavda egna aktier eller samtliga aktier, är författarna Roupé och Virin överens om att derivat avseende samtliga aktier omfattas, även syntetiska derivat.⁷³

Det Roupé kommer fram till är att ett företag inte skall medges avdrag för kostnader för optionsprogram och detta oavsett om programmet inlöses genom kontantavräkning som vid syntetiska optioner eller genom leveranser. Roupés uppfattning kan ur andras synvinkel uppfattas som hård, men detta beror på att han tycker att företaget inte lider något då bolaget kan hedga sina åtaganden. Är Roupés syn på avdragsrätten korrekt? Nja skulle jag vilja påstå, då det trots allt kostar pengar att hedga⁷⁴. Företaget måste skaffa sig en rätt att köpa aktier i framtiden för ett pris som precis då kan tyckas vara förmånligt, annars lockas de anställda inte med. Vad företaget enklast gör är att de själva köper på sig aktier redan idag för att leverera dem

---

⁷² Motparten är här optionsmotparten, inte säljaren eller köparen av bolagets aktier.

⁷³ Lousseief, Nadia är av annan uppfattning och tycker att reglerna omfattar endast derivat avseende innehavda aktier. Se vidare SN 2001 nr. 11, s.681.

⁷⁴ Det amerikanska uttrycket "hedga" motsvaras i svenskan närmast av ordet säkra.

till anställda någon gång i framtiden till vad som då är underpris. Vad menar jag då med att det kostar pengar att hedga? För det första kostar det marknadsmässig ränta plus risk, och för det andra utebliven framtida vinst. Kanske skulle ett mera förfinat upplägg kosta mindre och om vissa intervall kan uteslutas kanske hedgningskostnaden blir negativ vid gynnsam värdeutveckling. Detta behöver inte vara detsamma som om att aktiekursen går i höjden. Innan optionerna löses räknas det normalt sett med mycket höga årliga kostnader och därefter en, beroende på omständigheterna, negativ kostnad sista året. Detta medför att det både för företagen och statens del kan komma att bli kostsamt i alla fall. Om Roupé får rätt, innebär det dessutom skattefria/icke avdragsgilla kostnader. I analysen avseende avdragsrätten stödjer sig Roupé på Skanska-fallet⁷⁵. Han hävdar att man måste blanda in skatteeffekterna för aktieägarna vilket Virin tycker är helt galet. Virin hävdar istället att vad man måste göra är att ta ställning till vad transaktionen betyder för företaget och ingenting annat. Att det med all sannolikhet var aktieägarna som utlöste funderingarna om företagets avdragsrätt sätter Virin sig inte emot. Men kravet på avdragsrätt hos företaget skulle finnas även om de anställda inte skulle beskattas. Att aktieägarna kapitalvinstbeskattas är helt ointressant för vad som händer i företaget. Vad skulle det spela för roll för avdragsrätten för en lönekostnad finansierad med en nyemission, vilka skatteeffekter aktieägarna drabbas av på grund av nyemissionen? För att återgå till Skanska-fallet var omständigheterna sådana att bolaget fick ett aktieägartillskott genom att aktieägarna hade avstått en del av värdet på sina aktier till bolaget och detta värde gav bolaget till de anställda.

En sammanfattning av Virins resonemang i Skanska-fallet är att han tycker att avdrag borde ha givits i något led för de anställdas löneförmån. Det fanns en möjlighet för Skanska i fallet att teoretiskt sett ha redovisat finansieringsdelen av löneförmånen som om bolaget på kredit hade köpt teckningsrätter av aktieägarna och de hade avstått sin fordran på bolaget varefter bolaget i

---

⁷⁵ RÅ 1984 not. Aa 175.

sin tur givit detta tillskott till de anställda som lön. Ett vägrat avdrag skulle då innebära en beskattning av bolaget för aktieägartillskottet eller att lönen till de anställda behandlas som utdelning, d.v.s. dubbelbeskattning på obefintlig grund. Alternativet till avdraget hos bolaget är att aktieägarna borde ha fått avdrag såsom för utgiven lön till de anställda. Finansieringskällan är aktieägarna som får se värdet av sina innehav reducerade med värdet av teckningsrätterna. Att genomföra detta resonemang avseende aktieägarnas beskattning vid de tänkta transaktionerna kan bli svårt. Aktieägarna beskattas vid försäljning av teckningsrätter.⁷⁶ Då beloppet ges till bolaget får aktieägarna inget avdrag för detta eftersom det är fråga om kapitaltillskott. De tänkta transaktionerna kan inte ses som en vanlig nyemission då aktieägarna inte får någon valuta för sina kapitaltillskott. Ur skattessynpunkt bör detta tillskott öka ägarnas anskaffningsvärde på aktierna. I fallet var det dock inte tal om aktieägarnas beskattning och Roupé utgår därför ifrån att aktieägarbeskattning inte sker samt att deras skattemässiga anskaffningsvärde på aktierna inte förändras. Detta eftersom någon aktieägarbeskattning inte sker om de anställda i ett företag får köpa aktierna till underpris. Det sagda skulle, med Virins jämförelse, innebära att aktieägarna beskattas för de sålda teckningsrätterna och att denna beskattning kvittas mot avdrag för att de utan vederlag överlåter teckningsrätterna till bolaget eller de anställda. Roupé säger med ledning av detta att det inte är helt rätt att påstå att lönebeskattning av de anställda i fall som i Skanska-fallet inte motsvaras av något avdrag på utgivarsidan. Argument för det nämnda är att det tänkta avdraget för det fiktiva tillskottet⁷⁷ skulle kunna anses balanserat av en utebliven höjning av anskaffningsvärdet på aktierna. Att företaget åsamkats en kostnad tycker Roupé är klart och han är därmed inte av samma åsikt som RR. Kostnaden består av det uteblivna tillskottet om avyttring skulle ha skett till marknadspris.

---

⁷⁶ Genom 1990 års skattereform skall hela köpeskillingen beskattas, detta i utbyte mot oförändrat skattemässigt anskaffningsvärde på aktierna.

⁷⁷ Vad som menas med detta tillskott är den vederlagsfria överlåtelsen av belopp motsvarande värdet av teckningsrätterna.

Avslutningsvis tycker han att utgången i målet är korrekt eftersom tillskottet är skattefritt för bolaget och därmed bör utblivandet inte medföra att avdrag ges. Även om förvärvet skulle ha skett under marknadspriset borde inte företaget ges avdrag för lönekostnader, detta oavsett om bolaget skall anses ha vållats någon kostnad eller inte.⁷⁸

6.3 Aktuella förhandsbesked

Ett förhandsbesked meddelat den 14 juni 2002 kan eventuellt förändra rättsläget. I fallet rörde det sig om ett helägt utländskt dotterbolag, som bedrev verksamhet i en filial med fast driftställe i Sverige, som här medgavs avdrag för anskaffningsutgiften för nyemitterade aktier i sitt utländska moderbolag. De anställda erhöll aktierna vederlagsfritt i ett incitamentsprogram. Dotterbolaget debiterades i samband med emissionen av aktierna ett belopp motsvarande marknadsvärdet vid tilldelningen. Vad dotterbolaget önskade sig var att det vid beräkningen av filialens skattepliktiga inkomst var berättigat till avdrag för debiterat belopp avseende de anställda i filialen. SRN ansåg att bolaget skulle beskattas som om aktierna hade sålts till marknadspris till de anställda i filialen, samtidigt som företaget medgavs avdrag med motsvarande belopp såsom för utgiven lön. Dessa poster tog alltså ut varandra. Dotterbolaget hade här trots det betalat ett belopp motsvarande aktiernas marknadsvärde till sitt moderbolag. I och med detta behandlas transaktionerna på samma sätt som vid s.k. räntefria lån till anställda. Då sker tyst kvittning av inkomsten mot lönen och öppet avdrag ges för belopp motsvarande det eventuella restvärdet vilket ansågs motsvara vad dotterbolaget betalat för aktierna. Dotterbolaget medgavs således avdrag för förmånsvärdet såsom för löneutgift. SRN fann på grund av betalningen att det saknades anledning att ta ställning till om och i vad mån återköpsreglerna kunde anses vara tillämpliga.⁷⁹

---

⁷⁸ Roupé, Jacob Transaktioner avseende eget kapital i aktiebolag- hur gick det sen? Sv SKT 2002 s.17.

Ett annat förhandsbesked från 14 juni 2002 avsåg Ericssons incitamentsprogram som 2001 års ordinarie bolagsstämma beslutade. Ericsson ville ha beskedet att den anställdes förmånsvärde skulle betraktas som en för bolaget avdragsgill lönekostnad. Detta ansåg däremot inte RSV, som istället menade att avdraget skulle begränsas till den utgift bolaget haft för återköpet av aktierna. Majoriteten i SRN gick på Ericssons linje. I personaloptionsprogrammet medgavs alltså Ericsson avdrag för skillnaden mellan aktiernas marknadsvärde vid utnyttjandet av optionen och lösenpriset. Det avdrag som medgavs i aktiesparprogrammet motsvarade marknadsvärdet på aktierna när de överlämnades till respektive anställda d.v.s. värdet på matchningsdagen. Oberoende av vilken utvärdering som RSV gör av utgången i fallet, måste det antas att RSV vill ha ett vägledande prejudikat och därför överklagar beskeden eller begär fastställelse av dem. Då handläggningstiderna är långa kommer RR:s domar antagligen först någon gång under året.

Vad som här talar för Roupés åsikt är att alla olika derivat avseende egna aktier härmed skulle få en enhetlig behandling i företaget.⁸⁰ Då vissa derivatransaktioner gällande egna aktier beskattas respektive är avdragsgilla, medan andra ligger utanför beskattningsområdet uppkommer däremot en hel del gränsdragningsproblem och omotiverade skatteeffekter. I själva verket säkrar företagen mer eller mindre upp sina förpliktelser i ett incitamentsprogram genom exempelvis återköp av egna aktier eller derivat i sådana aktier.⁸¹ En annan säkerhetsmetod som används är att moderbolaget i en koncern till ett eller flera helägda dotterbolag gör en riktad emission av konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med avskiljbara teckningsoptioner.⁸² När vinsten vid sådana transaktioner är skattefri, blir ett avdragsförbud inte så ansträngande som det kan verka. Detta på grund av att bolagen i regel lämpligen bör hedga sina förpliktelser genom förvärv av optioner avseende

---

⁷⁹ Edvardsson, Leif a.a. s.261.

⁸⁰ Roupé, Jacob, a.a. s.18.

⁸¹ Metoden användes av Ericsson för att finansiera och säkra upp åtaganden i det globala incitamentsprogrammet med personaloptioner och aktiesparande. Beslut togs av Ericssons bolagsstämma 2001.

egna aktier. Det sagda är enligt Edvardsson och Roupé också ett skäl för att behandla alla sorters derivat avseende egna aktier likartat och inte beskatta vissa derivattransaktioner avseende egna aktier och lämna andra utanför det beskattningsbara området. I annat fall skulle ju ett avdragsgillt optionsprogram kunna hedgas med transaktioner avseende egna aktier där vinsten skulle vara skattefri.

---

⁸² Se RÅ 2001 ref. 55.

7 Avslutande reflektioner

För en arbetstagare beror beskattningen av personaloptioner på om förmånen är ett värdepapper eller ej. För företaget saknas det motsvarande avdragsregler som hänförs till samma begrepp. Normalt sett har ett aktiebolag avdragsrätt för alla sina kostnader så länge de är motiverade av den bedrivna verksamheten. Detta leder till att allmänna skatterättsliga bestämmelser om avdragsrätt i näringsverksamhet skall tillämpas. De regler som gäller är, som nämnts innan i uppsatsen, kap. 44 och 48 IL. Men det måste göras en avgränsning mot de allmänna bestämmelserna i 16 kap. 1 § IL⁸³ som fastställer avdragsrätt för utgifter för att förvärva och bibehålla inkomster. Utgångspunkten i gränsdragningen blir begreppet delägarrätt. Då detta begrepp inte är definitivt finns det inget som säger att personaloptioner inte kan omfattas. I 48 kap. IL finns inget krav på omsättningsbarhet. Detta behöver inte leda till det faktum att något inte är ett värdepapper för den anställde, samtidigt som det inte behöver betyda att det inte heller är en delägarrätt ur företagets synvinkel. Om regeln *lex specialis* går före *lex generalis* gäller, skall reglerna i 48 kap. IL ges företräde framför 16 kap. 1 § IL. RR har i ett rättsfall dragit gränsen med ledning av hur den anställde förmånsbeskattades.⁸⁴ Enligt 10 kap. 11 § 1 st. IL skedde förmånsbeskattning vid förvärvstillfället och framtida värdestegring på optionerna skulle hänföras till kapital. För företagets del var värdet vid förvärvstillfället avdragsgillt som lönekostnad men fortsatt värdestegring härefter skulle hänföras till kapitalförlust på delägarrätter. Begreppet värdepapper motsvarar alltså rättsläget för arbetsgivare med det för löntagare. Enligt reglerna om delägarrätter skall den anställde i samma utsträckning beskattas i kapital som bolaget gör avdrag.

Men frågan om vad som händer om ett bolag indirekt förvärvar eller avyttrar egna aktier genom optioner och terminer har inte berörts av varken aktiebolagskommitténs betänkande eller utredningsförslaget i promemorian från

---

⁸³ Dvs. vanliga löneutgifter.

finansdepartementet. Riksdagen har däremot på förslag i propositionen infört skatteregler härom.⁸⁵ Dessa regler säger att det är neutralt att handla med egna aktier direkt eller via derivat. Detta betyder att företaget inte beskattas för premie som bolaget erhåller för en option som utfärdats med den egna aktien som underliggande egendom. Det ges inte heller avdrag för premie som företaget betalt vid förvärv av en option avseende egen aktie.

Huvudprincipen i skatterätten är att reglerna skall vara neutrala på så sätt att dessa inte skall påverka den skattskyldiges handlingsval. Jag är av den uppfattningen att denna neutralitet kommer att skadas då det skulle vara skattefritet för reavinster respektive ett förbud mot avdrag för reaförluster vid försäljning av egna aktier. Ur propositionen⁸⁶ går det att utläsa att jämförelsen är relevant och där ges exemplet att om ett bolag, som tidigare återköpt egna aktier behöver tillgång till ytterligare kapital exempelvis till en nyinvestering. Ett sätt att åstadkomma detta är att göra en nyemission. Företaget kan istället välja att sälja det egna innehavet. Skulle detta handlande medföra negativa skattekonsekvenser bör sannolikt företaget istället genomföra en nyemission. Det mest fördelaktiga alternativ hade varit avyttring om marknadsvärdet på aktien hade gått ned och nyemission om marknadsvärdet gått upp. I situationer liknande den nämnda är skattereglerna inte neutrala. Sammanfattningsvis är motiven för en skattefritet vid förvärv och överlåtelse av egna aktier som inte ingår i handelslagret så betydande att den lösningen väger över. De aktier som ingår i handelslagret skall däremot inkomstberäknas enligt vanliga regler för näringsverksamhet. Avslutningsvis bör sägas att den skattemässiga behandlingen av handel med egna aktier genom derivatinstrument inte bör skilja sig från den skattemässiga behandlingen med handel direkt med egna aktier. Företaget bör därför inte beskattas för den premie som bolaget erhåller för en option som de har utfärdat med den egna aktien som underliggande tillgång. Detta leder i sin

---

⁸⁴ RÅ 2000 not. 47.

⁸⁵ Prop. 1999/2000:38 s. 31.

⁸⁶ Prop. 1999/2000:38 s. 30f.

tur till att bolaget inte har rätt att dra av den premie som betalats vid ett förvärv av en option. Till sist bör vare sig reavinster eller reaförluster på grund av options- eller terminsaffärer med den egna aktien som underliggande tillgång vara skattepliktiga respektive ge rätt till avdrag.

Som jag nämnt innan i uppsatsen har den avgörande frågan om avdragsrättens omfattning vid personaloptioner ännu inte varit föremål för prövning i RR och är därför oklar. Det finns förmodligen många olika skäl till varför denna frågeställning inte tagits upp på bolagsstämmorna hos de företag som under senare tid infört dessa incitamentsprogram. Den mest troliga förklaringen är att styrelserna i bolagen inte varit medvetna om problemet. Det kan också vara på det viset att man tagit för givet att avdragsrätt inte föreligger för bolagets utgifter och att beslutet därför förenats med säkringsåtgärder. Vilket i så fall blir detsamma vad som gäller för andra aktierelaterade incitamentsprogram.

Min personliga uppfattning vad gäller företagens avdragsrätt, för att utfärda personaloptionsprogram, är att den bör hanteras enligt generella principer för lönekostnader. Detta leder till att avdrag såsom för lön bör ske vid samma tidpunkt och med samma belopp som blir föremål för förmånsbeskattning hos den anställde och för arbetsgivaravgifter hos arbetsgivarbolaget. Detta under förutsättning att förvärvet sker till marknadspris. Som nämnts innan i uppsatsen är författare som Roupé av den uppfattningen att avdragsrätt inte föreligger, detta oberoende av om den anställde förmånsbeskattas eller inte. Jag delar förvisso hans uppfattning om att det i det stora hela är positivt då alla sorters derivat avseende egna aktier får en likformig behandling samt att det inte uppkommer några gränsdragningsproblem och omotiverade skatteeffekter. Men att avdragsrätten för kostnaderna för ett incitamentsprogram framstår som omotiverad om dessa kostnader i vilket fall som helst hedgas med transaktioner avseende egna aktier där vinsten är skattefri, håller jag inte riktigt med om. Anledningen till detta är att anknytningen till utvecklingen av marknadsvärdet på ett bolags aktier innebär ett

stort ekonomiskt risktagande för båda parterna. Därmed tycker jag att avdragsrätten för kostnader för att genomföra ett incitamentsprogram skall vara helt oberoende av om dessa kostnader hedgas eller ej. Detta stödjer jag på ett förhandsbesked från SRN från den 14 juni 2002 där frågan om man vid den skatterättsliga bedömningen av bolagets avdragsrätt för kostnader för programmen skall bortse från använd säkerhetsåtgärd uppmärksammas. SRN ansåg att bedömningen av Ericssons avdragsrätt för kostnader för programmen skulle ske helt oberoende av vilka säkerhetsåtgärder som vidtagits. Denna bedömning stämmer även överens med RR:ns ställningstagande i RÅ 2001 not. 160. Det som anfördes i domskälen där var bland annat till stöd för att aktieswappen skulle behandlas som ett odelbart finansiellt instrument och att man därvid skulle bortse från andra eventuellt företagna säkerhetsåtgärder;

” Det aktuella avtalet, sådant det beskrivits av bolaget, innefattar inga transaktioner som direkt avser aktierna och förutsätter inte heller att sådana transaktioner sker. Anknytningen till utvecklingen av marknadsvärdet på bolagets aktier innebär uppenbarligen ett ekonomiskt risktagande för båda parter. Huruvida båda parter eller någon av dem väljer att gardera sig mot sådana risker genom transaktioner som avser bolagets aktier eller derivat av sådana aktier är inte upplyst i målet. Även om så skulle ske får frågorna i målet bedömas med utgångspunkt i det beskrivna avtalets innehåll.”⁸⁷

Omständigheten att olika samtidigt genomförda säkringsåtgärder skatterättsligt skall bedömas var för sig tyder på att eventuella säkringsmetoder saknar betydelse för beräkningen av bolagets avdragsgilla kostnader. Min personliga uppfattning är att det härmed finns övervägande skäl för att ett företags yrkande avdrag för ett personaloptionsprogram skall medges. Avdragets storlek är skillnaden mellan aktiernas marknadsvärde vid utnyttjandet av personaloptionen och lösenpriset. Avdrag skall med andra ord ges för

---

⁸⁷ RÅ 2001 not. 160.

marknadsvärdet på aktierna när de överlämnas till respektive anställd, d.v.s. matchningsdagens värde.

Utan hänsyn till de skattemässiga oklarheterna vad avser aktiebolagens kostnader och avdragssituation har utvecklingen i Sverige under de senaste åren gått ut på ett frångående av kapitalbeskattade teckningsoptioner till förmån för tjänstebeskatade personaloptioner som incitament. Orsaken till detta är att personaloptioner inte medför något initialt risktagande för de anställda då optionerna tilldelas vederlagsfritt.

Frågorna kring aktiebolagets avdragsrätt får utvisas av de ovan nämnda fall som är under uppsegling i RR. Med andra ord får ett framtida avgörande i RR visa om mina reflektioner är korrekta.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop. 1989/90:50.

Prop. 1990/91:142.

Prop. 1997/98:133.

Prop. 1999/2000:2 del I.

Prop. 1999/2000:2 del II.

Prop. 1999/2000:38.

SOU 1989:72.

Litteratur

ANDERSSON, LENNART & BRATTEBERG, JOHAN, *Incitamentsprogram, Belöningsformer för anställda- vinstdelning, optioner, försäkringar m.m.*, 1 uppl 2000.

EDVARDSSON, LEIF, *Skatteregler för incitamentsprogram*, Kungälv 2002.

KRISTIANSSON, BJÖRN, *Aktiemarknadsnämndens praxis under 10 år*, 1 uppl 1996.

RUNDFELT, ROLF, *Tendenser i börsbolagens årsredovisningar 1998*, 2 utgåvan nr 19 i Sthlm Fondbörs skriftserie.

RUTBERG, ANN & SKOG, ROLF, *Användning av optioner för belöning av anställda, privat- och skatterättsliga frågor*.

RUTBERG, ANN & RUTBERG, JOHAN & MOLANDER, JOHAN, *Beskattning av värdepapper*, 2:a uppl Uppsala 1997.

Tidskriftsartiklar

LILJEBORG, PER, ”Anställdas förvärv av värdepapper och personaloptioner”, SN 2000 nr. 10 kap. 2.1

LOUSSEIEF, NADJA, ”Redovisning och avdragsrätt för incitamentsprogram-lönekostnad eller kapitalförlust?”, SN 2001 s. 671ff, 681.

OLSSON, STIG, "Anställda tecknar aktier till underpris. Får bolaget avdrag? Ett förhandsbesked", SN 1985 s. 237.

ROUPÉ, M. JACOB, "Transaktioner avseende eget kapital i aktiebolag- hur gick det sen?", Sv SkT 2002 s. 17ff.

RUTBERG, ANNE & RUTBERG, JOHAN, "Optioner som incitamentsprogram till anställda", Sv SkT 1/98 s. 31,41.

RUTBERG, ANNE & RUTBERG, JOHAN, "Optioner och personaloptioner", Sv SkT 1999 s. 601.

TIVÉUS, ULF, "Optioner- reavinst eller lön?", SN 1999 nr. 1-2, s.34ff,39f.

VIRIN, NICLAS, "Beskattning av optionsplaner", Sv SkT 2/95, s. 156ff.

VIRIN, NICLAS, "Och solen har sin gång. Transaktioner i eget kapital", Sv SkT 2002, s. 200ff.

Övriga källor

AMN uttalande 2002:01, kap. 3.1

AMN:s praxis under 10 år, s.96f.

Redovisningsrådet utfärdad rekommendation; RR 18 "Resultat per aktie" p. 46.

Artikel FAR:s samlingsvolym 2002: FAR:s redovisningsrekommendationer m.m.

Skattedokumentation 2000 Ernst & Young.

Rättsfallsförteckning

RÅ 1984 not. Aa 175

RÅ 1997 ref. 71

RÅ 1994 not. 41 & 733

RÅ 2000 not. 47

RÅ 2001 not. 160

RR dom den 21 november 2001